

FOTO: ROMAN GASZI

OKOLÍ

**Koncentrační tábor
v Litoměřicích**

V roce 1944 vznikl v Litoměřicích koncentrační tábor, který byl pobočkou kmenového tábora ve Flossenbumbu. Jeho vězni budovali podzemní továrny s krycími názvy Richard I a Richard II. Tábořem prošlo téměř 18 tisíc vězňů, z nichž nejvíce bylo z Polska, dále pak z Jugoslávie a Sovětského svazu. Z Československa bylo minimum. Významnou skupinu tvořili Židé z různých evropských zemí. O nelidských podmínkách koncentračního tábora svědčí skutečnost, že zde zahynulo kolem 4500 lidí. Tábor byl rozpuštěn ještě před osvobozením Litoměřic. Jeho likvidaci předcházela dramatická evakuace většiny vězňů, která začala koncem dubna 1945 a skončila teprve 8. května osvobozením vlaku se zuboženými vězni nedaleko Českých Budějovic. Mnohým se podařilo utéct již během cesty. Jen v Roztokách u Prahy uteklo na tři stovky vězňů.

CO DÁLE VIDĚT

Muzeum ghetta

Sídlí v empírové budově někdejší školy, kde má stálou expozici Dějiny tezezijského ghetta.

**Bývalá Magdeburská
kasárna**

V objektu vojenských kasáren z 18. století jsou expozice Replika vězeňské ubikace z doby ghetta a také samostatné expozice věnované kultuře a umění ghetta: hudba, výtvarné umění, literární tvorba.

→ šily dvě vesnice – Kopisty a Trávníč, měla vzniknout mohutná bašta, která by napříště odrazila útoky vedené ze Saska. Stavba začala roku 1780 a trvala celých deset let. Již roku 1782 ale Josef II. jmenoval budoucí vojenské osídlení svobodným královským městem a pojmenoval je na počest své zesnulé matky Theresienstadt. Terezín.

Výsledek se ale zdál ohromující. Ostatně, vždyť tým architektů a inženýrů pod vedením hlavního projektanta generála hraběte Klementa Pellegriho se inspiroval ve Francii tehdy nejmodernějším bastionovým typem fortifikační školy v Mezières. Ochraný systém, který doplnil vodní příkop, se skládal ze dvou částí. Hlavní pevnost se rozkládá na levém břehu řeky Ohře, která byla odkloněna z původního řečiště do nového, 4 km dlouhého.

Střed pevnosti vyplňuje vlastní pevnostní město. Vyznačuje se pravidelným půdorysem kolmých a souběžných ulic. Samotné město bylo dokončeno zhruba o třicet let později než pevnost. Budovy zde vytvářejí ojedinělý klasicistní celek. Za pozornost určitě stojí empírový farní kostel Vzkříšení Páně, či ve stejném stylu postavená radnice z roku 1839 na náměstí uprostřed města. Takřka kolem celého města se dochovalo původní opevnění z červených cihel, vinoucí se v osmibokém hvězdicovém půdorysu. Z něho se vysunují pětiboké bastiony, jejichž vrcholky od sebe dělí skoro 400 metrů. Celý pevnostní val má bez 230 metrů obvod 4

km. Do pevnosti a města byl přístup čtyřmi branami.

Na východ od hlavní pevnosti a města stojí za starým tokem Ohře druhý významný prvek celého opevnění: Malá pevnost. Ta byla vystavěna na obdélníkovém půdorysu, který doplňovaly dva polobastiony a dva pětiboké bastiony. Celková plocha opevnění zabírá 67 hektarů. Téměř třikrát tak velkou plochu pak vytvářely čtyři kotliny, které se v případě ohrožení daly uměle zatopit. Volný prostor mezi Velkou a Malou pevností ještě uzavíraly šance s celkem šesti bastiony. Ke zdokonalení obrany přispíval labyrint podzemních chodeb o neuvěřitelné celkové délce 29 km.

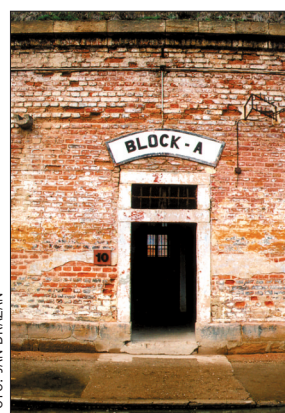

FOTO: JAN DRAŽAN

Pevnost bez boje

Souhrou dějinných okolností se ukázalo, že 12 milionů zlatých bylo na tuto megastavbu své doby vynaloženo vcelku zbytečně. Nikdo ji nikdy neobléhal. Obranné metody meziérské školy vzaly za své při napoleonských válkách. A navíc, když už se k Terezínu vojsko přiblížilo, jako roku 1866 obléhání Prusové, nezdržovalo se

a prostě a jednoduše ho obešlo. Když pevnost ztratila strategický význam, načas se z ní stalo vězení. V 80. letech 19. století pak byla zrušena a z Terezína se stalo posádkové město.

Malá pevnost sloužila jako vězení už dlouhou dobu předtím. Ale nejen pro vojáky, kteří se tak či onak provinili. Uzávěně odlehle místo bylo jako stvořené i pro nepohodlné politické osobnosti. Ocitli se tady povstalci z povstání v Uhrách a Praze z bouřlivého roku 1848. Více než dvacet let před nimi tu několik roků pobyl vůdce řeckého povstání proti Turkům Alexandros Ypsilantis. Nejznámějším vězněm pak byl během první světové války jeden ze sarajevských atentátníků na Františka Ferdinanda Gavrilu Princip, který v Terezíně i zemřel.

**Malá pevnost:
vězení gestapa**

Osud Malé pevnosti byl předurčen. Krátce po zahájení německé okupace tu byli vězněni první čeští vlastenci. V červnu 1940 pak pevnost převzalo do své správy pražské gestapo a přeměnilo ji na policejní věznici, kde by byli drženi a vyslýcháni členové protiněmeckého odboje. Většina vězněných sice byli Češi, ale později se tu začali shromažďovat také nepohodlní Poláci, Jugoslávci či občané SSSR, a dokonce i Němci. Celkem zdmí Malé pevnosti prošlo 32 tisíc vězňů, z toho 5 tisíc žen. Většina z nich z Terezína po nějaké době putovala dál: před soudy, do jiných vězení, do koncentráků. Již nikdy se nevrátilo domů osm ti-